

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Тищенка Юрія Володимировича на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право»

Рецензенти, призначені рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету, а саме: доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету, доктор юридичних наук, доцент А. М. Притула та доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету, кандидат юридичних наук, доцент С. О. Загороднюк, розглянувши дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації Тищенка Юрія Володимировича, а також за результатами фахового семінару, проведеного 24 лютого 2021 року Протокол № 8, встановили наступне.

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт. Згідно із положеннями Основного закону захист суверенітету і територіальної цілісності України – найважливіша функція держави, справа всього українського народу. Тому воєнна безпека є однією із засадничих умов реалізації права народу на самовизначення, збереження держави та забезпечення її сталого розвитку на основі цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей.

Стратегією воєнної безпеки України як головна мета, зокрема, визначена завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує суверенітет і територіальну цілісність держави. Це досягається здатністю системи управління державою, сил оборони, національної економіки, інфраструктури та суспільства швидко відновлюватися та адаптуватися до змін у безпековому

середовищі й до тривалого протистояння в наданні відсічі і стримування збройної агресії, підтриманням спроможностей до здійснення стратегічного розгортання, територіальної оборони, руху опору шляхом гармонійного розвитку всіх складових військового резерву людських ресурсів з поєднанням можливостей оперативного і мобілізаційного резерву, до яких зараховано резервістів, військовозобов'язаних та громадян, що добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки і оборони, входять до громадського резерву.

Ефективне вирішення зазначених завдань стає можливим, у тому числі, за умов аналізу практики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, як у сфері забезпечення призову та мобілізації за ст.ст. 335-337 так і військових злочинів за ст.ст. 407-409 КК України, та формування на цій основі адекватної сучасним умовам методики розслідування. Водночас статистична звітність за останнє п'ятиріччя, згідно з даними Офісу Генерального прокурора, надає підстави констатувати незадовільний стан щодо практики правозастосування у зазначеній сфері: за ст. 335 КК «Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу» питома вага повідомлень про підозру від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень складає лише 27 %, а направлення проваджень до суду – тільки 25 %, тобто у середньому 75 % кримінальних проваджень зупиняються у зв'язку із тим, що місцезнаходження підозрюваних невідомо; за ст. 336 КК «Ухилення від призову за мобілізацією» у зазначений особливий період ці показники склали відповідно – 54 %, 49 %, 51 %; за ст. 408 КК «Дезертирство» – 65 %, 26 %, 74%.

У вітчизняних сучасних криміналістичних дослідженнях питанням методики розслідування кримінальних правопорушень приділяли увагу такі провідні вчені як Ю. П. Аленін, К. В. Антонов, Л. І. Аркуша, О. М. Бандурка, В. Д. Берназ, М. П. Водько, А. Ф. Волинський, В. О. Глушков, В. Л. Грохольський, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, В. А. Журавель, В. П. Захаров, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв, В. О. Коновалова,

М. В. Корнієнко, В. В. Лисенко, В. К. Лисиченко, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, В. Л. Ортинський, М. А. Погорецький, О. О. Подобний, В. Є. Тарасенко, Б. Г. Розовський, М. Б. Саакян, М. В. Салтевський, Д. Б. Сергєєва, А. П. Снігерьев, В. В. Тіщенко, Д. М. Цехан, В. Ю. Шепітько та ін.

На рівні окремих публікацій питань розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, торкалися Г. Ганова, М. Б. Головка, М. І. Карпенко, Р. В. Комісарчук, В. О. Пелецький, М. Туркот.

В українській криміналістичній науці у 2015 році В. В. Давиденком на рівні кандидатської дисертації розроблювалася методика розслідування самовільного залишення військової частини або місця служби, а в закордонних монографічних роботах аналогічна проблема розглядалася у 2009 р. А. Л. Багратяном, у 2006 р. Є. В. Іоновою пропонувалася методика розслідування ухилення від проходження військової чи альтернативної цивільної служби.

Поряд із цим, у вітчизняній криміналістичній науці комплексно методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, до цього часу не розглядалася. Зазначені обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження та підтверджують його актуальність.

Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт. Дисертацію виконано відповідно до керівних документів, оголошених Указами Президента України: Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки від 20.05.2015 № 276, Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 392, Стратегії воєнної безпеки України від 25 березня 2021 року № 121, а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, визначених 03.03.2016 Національною академією правових наук України. Тема дисертації

затверджена вченою радою Міжнародного гуманітарного університету 2 листопада 2016 р. (протокол № 3), в остаточній редакції – 23 липня 2020 р. (протокол № 6), та відповідає темі науково-дослідної роботи університету «Тенденції встановлення розвитку соціогуманітарної сфери в Україні» (державний реєстраційний номер 0110п000678). Теоретичні положення, висновки та наукові результати дослідження, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Ступінь обґрунтованості запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій. Положення, висновки та рекомендації, отримані автором у процесі дослідження, належним чином аргументовані та науково обґрунтовані. Достовірність, сформульованих у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується їх науковим обґрунтуванням, яке базується на критичному осмисленні здобутків вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі кримінального права і процесу, криміналістики, теорії оперативно-розшукової діяльності, адміністративного (військового) права, загальної теорії соціології, психології.

Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Метод теоретичного аналізу й синтезу застосовано під час дослідження загальних засад його предмета: наукової розробленості методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, та криміналістичної класифікації відповідних кримінальних правопорушень (підрозділи 1.1, 1.2). Статистичний метод використовувався у збиранні та аналізі даних, узагальненні матеріалів слідчої практики органів досудового розслідування (підрозділи 1.2, 2.1). Формально-юридичний метод застосовувався для визначення змісту окремих термінів і понять, що використовуються в кримінальному праві та процесі, криміналістиці та слідчій практиці (методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, типізація способів вчинення досліджуваних правопорушень, визначення особливих умов вчинення цих злочинів,

формування переліку питань, що підлягають встановленню – підрозділи 1.1, 2.2, 2.3, 3.1 відповідно). За допомогою системно-структурного методу обґрунтовано зміст методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби (розділи 1 і 2), запропоновано основні підходи та напрями вдосконалення організації розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень (підрозділ 3.1), а також алгоритмізовано початковий і подальший етапи розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби (підрозділи 3.2 і 3.3). Соціологічний метод використовувався у вивченні думок слідчих, прокурорів, працівників оперативних підрозділів та військовослужбовців щодо теоретичних і прикладних засад формування сучасної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби (у всіх підрозділах роботи).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, узагальнення вітчизняної судової практики, анкетування 197-ми слідчих, процесуальних керівників, прокурорів, працівників оперативних підрозділів і військовослужбовців, вивчення 89-ти кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від військової служби, та власний досвід автора щодо розслідування злочинів цієї категорії.

Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості. Отримані в процесі дослідження наукові результати в сукупності дозволили розв'язати важливе науково-прикладне завдання – сформувати сучасну методику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби.

Основні положення, що визначають наукову новизну дисертаційної роботи:

уперше:

запропоновано сучасну комплексну міжвидову методику розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що на основі зазначеного загального способу їх вчинення охоплює як правопорушення у сфері забезпечення призову та мобілізації (ст.ст. 335, 336, 337 КК) так і злочини проти встановленого порядку несення військової служби (ст.ст. 407, 408, 409 КК); її елементами є: загальні положення (відомості про структуру та криміналістичну класифікацію досліджуваних кримінальних правопорушень), криміналістична характеристика останніх (винних осіб, способів вчинення, обстановки та «слідової картини»), а також рекомендації з розслідування (організаційного характеру, особливостей початкового та специфіки подальшого етапів розслідування);

як найголовніші для побудови методики розслідування визначено такі критерії класифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби: криміналістичний критерій способу вчинення як системоутворюючий відповідної методики; кримінально-правовий, оскільки визначення родового об'єкта автоматично вказує на специфіку суб'єктів досліджуваних кримінальних правопорушень; кримінально-процесуальний критерій підслідності, що істотно впливає на організацію взаємодії у розслідуванні;

самовільне залишення військової частини або місця служби, так само як і дезертирство, віднесено до групи військових кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від служби, що продиктовано інтересами криміналістичного дослідження, загальністю способів учинення та метою винної особи на певний час виключити себе зі сфери військово-службових відносин;

запропоновано основні підходи (на організаційно-управлінському й організаційно-тактичному рівнях) і напрями вдосконалення організації розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від

військової служби. Такими напрямками, що передбачають конкретні визначені заходи, визнано: вдосконалення внутрішньої взаємодії підрозділів Національної поліції у розслідуванні кримінальних правопорушень, що посягають на встановлений порядок забезпечення призову і мобілізації, їх зовнішня взаємодія з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки й органами місцевого самоврядування; оптимізацію взаємодії органів досудового розслідування з підрозділами Національної поліції і Збройних сил України під час розслідування військових злочинів; забезпечення координації та організацію належного процесуального керівництва;

із урахуванням загального складного тактичного завдання початкового етапу розслідування – розшуку винної особи (призовника, військовозобов'язаного, резервіста чи військовослужбовця, які ухиляються), що обумовлює необхідність залучення великої кількості сил та засобів слідчих, оперативних та спеціальних підрозділів, у тому числі на рівні міжвідомчої взаємодії, обґрунтовано необхідність ведення відповідних операцій: переважно профілактичних у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з ухиленням від призову чи мобілізації, і тактичних у військових злочинах. Розкрито структуру цих операцій, що складаються з комплексу слідчих, у тому числі негласних, (розшукових) дій та поліцейських (оперативно-розшукових) заходів;

удосконалено:

класифікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що розподілені на правопорушення у сфері ухилення від призову та мобілізації і військові злочини, пов'язані з ухиленням від служби;

диференціацію способів вчинення злочинів, пов'язаних з ухиленням від військової служби, що розподілені на способи ухилення від призову та мобілізації і способи вчинення військових злочинів, пов'язаних з ухиленням від служби; ці способи охарактеризовано шляхом їх поділу на активні та пасивні;

обстановку, як елемент криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби, за рахунок

віднесення до неї, окрім темпоральних і територіальних елементів, характеристики таких умов вчинення досліджуваних злочинів як особливий період, воєнний стан чи бойова обстановка, а також факторів і умов здійснення підготовки та ведення бою (операції);

типові тактичні ситуації, що обумовлюють відповідні завдання розслідування і версії у кримінальних провадженнях про ухилення від військової служби;

набули подальшого розвитку:

знання щодо наукової розробленості методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби;

характеристика осіб, якими вчиняються кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від військової служби;

«слідова картина» як елемент характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби;

знання про специфіку та алгоритмізацію проведення окремих слідчих (розшукових) дій на подальшому етапі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби.

Практичне значення роботи полягає у тому, що дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

правотворчості – для внесення змін і доповнень до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», в інструкції та положення з організації роботи Національної поліції – підрозділів дільничних офіцерів поліції, ювенальної превенції, карного розшуку, інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», а також наказів Офісу Генерального прокурора: «Про особливості діяльності військових прокуратур»; «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції»;

практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури,

оперативних підрозділів (акт впровадження прокуратури Білгород-Дністровського гарнізону Південного регіону України від 04.11.2020);

науково-дослідній діяльності та навчальному процесі – для подальшої розробки методики розслідування кримінальних правопорушень та під час проведення занять з дисциплін «Криміналістика», «Основи оперативно-розшукової діяльності» (акт впровадження Міжнародного гуманітарного університету від 10.09.2020).

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, зокрема з кримінального права і процесу, криміналістики, теорії оперативно-розшукової діяльності, адміністративного (військового) права, загальної теорії соціології, психології.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні, методичні та практичні положення дисертаційної роботи доповідалися на всеукраїнських конференціях: «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Одеса, 15-16 грудня 2017 року); «Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції» (м. Одеса, 20 квітня 2018 року); «Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції» (м. Одеса, 26-27 червня 2019 року).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях має належний рівень. Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено в 7-ми одноособових наукових працях, із них 3 статті у наукових фахових виданнях, одна публікація у виданні іноземної держави та 3 тези доповідей на конференціях.

**Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про
апробацію матеріалів дисертації**

*Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації:*

1. Тищенко Ю.В. Наукова розробленість методики розслідування злочинів, пов'язаних з ухиленням від проходження військової служби. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 172-174.
2. Тищенко Ю.В. Використання нетрадиційних методів криміналістичної техніки при розслідуванні злочинів, пов'язаних з ухиленням від проходження військової служби. *Правова позиція*. 2019. № 4 (25). С. 205-210.
3. Тищенко Ю.В. Способи вчинення злочинів, пов'язаних з ухиленням від військової служби. *Правові новели*. 2020. Вып. 10. Том 2. С. 126-133.
4. Тищенко Ю.В. Криміналістична класифікація як основа характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1 (volume 3). С. 103-108.

*Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та
додатково відображають наукові результати дисертації:*

5. Тищенко Ю.В. Загальні підходи щодо побудови криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з ухиленням від проходження військової служби. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 грудня 2017 року). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2017. С. 101-104.
6. Тищенко Ю.В. Криміналістичні підходи до визначення поняття характеристики особи злочинця, який ухиляється від проходження військової служби. *Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції* : матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 квітня 2018 року). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 118-122.

7. Тищенко Ю.В. Криміналістичні підходи до визначення поняття механізму вчинення злочинів, пов'язаних з ухиленням від проходження військової служби. *Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції*: матеріали Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Одеса, 26-27 червня 2019 року). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2019. С. 95-102.

Характеристика особистості здобувача. Ю. В. Тищенко має вищу юридичну освіту. У 2013 році закінчив Національний університет «Одеська юридична академія», отримав диплом спеціаліста за спеціальністю «Правознавство». У 2016 році вступив до аспірантури Міжнародного гуманітарного університету, в 2021 році закінчив навчання в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету. З 2015 року працює на посаді помічника командира військової частини А 3189 з правової роботи. Володіє українською, російською, англійською мовами. Зарекомендував себе як талановитий молодий вчений, під час навчання проявляв організаторські якості, наполегливість і цілеспрямованість. Має 7 публікацій з проблематики дисертації.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби» написана грамотною науковою українською мовою, стиль викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». Дисертація відповідає вимогам, передбаченим пп. 9-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167.

Загальний висновок. Враховуючи вищенаведене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація **Тищенка Юрія Володимировича на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби»** відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 Про затвердження Вимог до оформлення дисертації, Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Учасники фахового семінару, шляхом відкритого голосування одноголосно рекомендували дисертацію Тищенка Юрія Володимировича на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

ПОСТАНОВИЛИ:

У результаті попередньої експертизи дисертації Ю. В. Тищенка та повноти основних результатів дослідження:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Тищенка Юрія Володимировича на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Тищенка

Юрія Володимировича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р.), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167.

3. Рекомендувати дисертацію Тищенко Юрія Володимировича на тему «Методика розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з ухиленням від військової служби» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 6; проти – немає; утримались – немає.

Рецензенти:

Доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Міжнародного
гуманітарного університету,
доктор юридичних наук, доцент

А. М. Притула

Доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Міжнародного
гуманітарного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

С. О. Загороднюк

Згідно завідувача

